

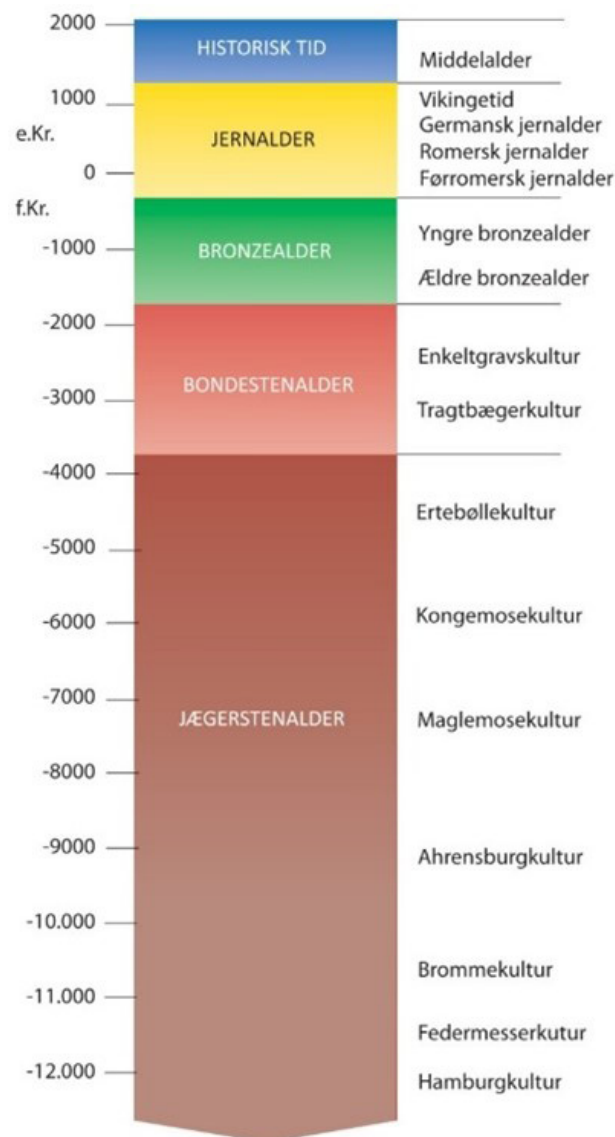
Bebyggelse fra yngre stenalder i Godthåb ved Aalborg

Arkæolog Sanne Thoudal Laustsen



Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Fund fra et stenalderliv	5
Husets alder	5
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	6



Indledning

I stenalderen var det område der i dag udgør Aalborg stort set et ørige. Det skete da isen fra den sidste istid smeltede og havet steg kraftigt. Man bosatte sig derfor i det højtliggende istidslandskab. Siden da fulgte bosættelserne den skiftede kystlinje, da havet, diverse åer og bække havde stor betydning for befolknings livsgrundlag. Som tiden gik, hævede havbunden sig og forholdet mellem land og hav nåede det niveau vi kender i dag.

I sidste del af yngre stenalder (2400 – 1700 f.Kr.) begyndte dyrehold og agerbrug at spille en større rolle i befolkningens hverdagsliv. I den tid blev produktionen af flintdolke en stor del af tilværelsen. I forbindelse med museets arkæologiske udgravninger ved Godthåb, fandt museet resterne af en hustomt fra yngre stenalder, hvor også dele af sådan en flintdolk blev fundet.

Undersøgelsens baggrund

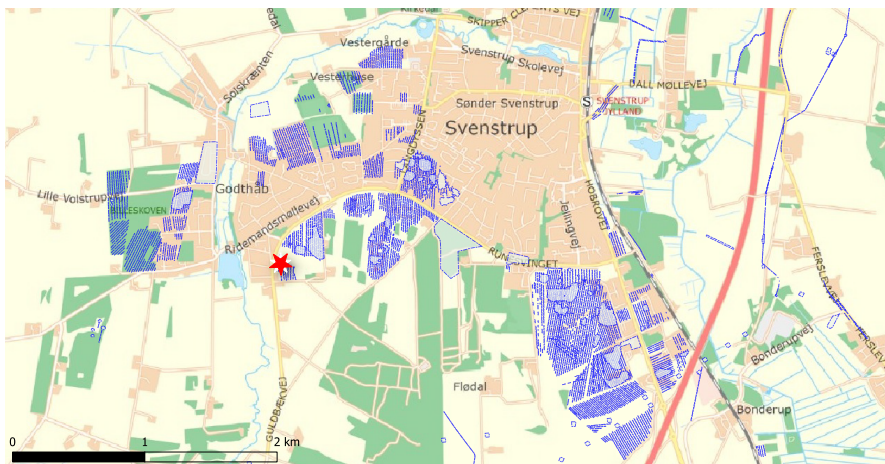


Figur 1: Museets udgravningsfelter er markeret med grønne polygoner. Den lille streg er afgrænsningen af bygherres projektareal.

Baggrundskort: Klimadatastyrelsen.

I foråret 2023 blev museet gjort opmærksom på, Aalborg Kommunes planlagte udstykning af et nyt boligområde det sydlige Svenstrup/Godthåb. Da nærområdet er rigt på velbevarede fortidsminder, gennemførte museet en lille arkæologisk forundersøgelse på stedet. Forundersøgelsen resulterede i et mindre fundområde, der blev indstillet til egentlig udgravning. Udgravningen blev udført i perioden 27. september 2023 til den 30. oktober 2023.

Lokalområdet i oldtiden



Figur 2: Museets udgravning er markeret med en rød stjerne til venstre i billedet. De resterende blå polygoner er tidligere undersøgelser lavet af museet.

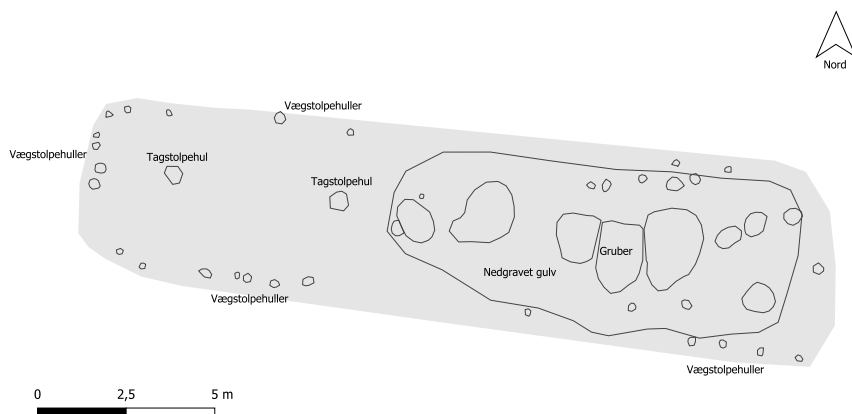
Baggrundskort: Klimadatastyrelsen.

Arealet er beliggende mellem vejene Runesvinget og Gl. Viborgvej i det sydlige Svenstrup. Det ligger på kanten af en større bakkeformation som afgrænses af Guldbækken mod vest og Østeråen mod øst. Bakkeformationen har gennem årene været genstand for flere store udgravninger foretaget af museet, hvor bebyggelse fra yngre bronzealder til yngre romersk jernalder (1100 f.Kr. – 375 e.Kr.) er blevet fundet. Med den senneolitiske hustomt ved Godthåb indeholder bakkeformationen næsten 2.500 års bebyggelseshistorie.

Umiddelbart nord for arealet ligger en fredet gravhøj, og nord for denne er der i 2021-22 undersøgt store dele af en landsby fra ældre jernalder med velbevarede huse, stenlægninger og kulturlag.

Mod sydvest og syd er der fra nabomarkerne indleveret flere genstande til danefævvurdering. Her er der tale om en række genstande fra middelalderen og oldtiden, der alle vidner om stor aktivitet i nærområdet i begge perioder. Sydøst for arealet ses et større hulvejssystem, der løber parallelt med Gl. Viborgvej. Gl. Viborgvej er en gammel herredsvej der kan spores lagt tilbage i tid. Der ligger bl.a. en lang række gravhøje langs vejen, hvilket indikerer at man har brugt ruten til landtransport allerede i bronzealderen.

Undersøgelsens resultater



Figur 3: Grundplanen af stenalderhuset. De to stolper der har været med til at bære taget ses til venstre på grundplanen, kaldet tagstolpehuller. Vægstolperne har løbet i en krans hele vejen rundt om huset. Det største af anlæggene er det nedgravede gulv. De store plamager indenfor det nedgravet gulv er alle gruber. Huset har været 20 meter lang og fem meter bredt.



Figur 4: Dronefoto af det nedgravede gulv som det så ud før udgravning.

Foto: Nordjyske Museer.

Stenalderhuset er et såkaldt toskibede langhus. Huset var 20 meter lang og fem meter bredt og udformet med den østlige del nedgravet. Det betyder at cirka 60% af husets grundplan har været gravet ned sammenlignet med resten af huset. Husets areal har været ca. 100 m². Huset har været inddelt med beboelse mod vest og staldende mod øst.

Taget har været båret af en række tagbærende stolper, som har haft forløb midt i huset. Der er 4,7 mellem de to tagbærende stolper i beboelsesenden. En række stolpehuller i begge sider har markeret huset væg (se figur 3). Bevaringsgraden er vægstolpehullerne var meget ringe, hvilket også betyder, at vægforløbet har bestået af langt flere stolper i stenalderen end der er fundet spor efter den dag i dag.

Den mørke ovale plet udgjorde den østlige del af huset, og markerede hvor gulvet var nedgravet ca. 40 cm under det resterende niveau (se figur 4).

I det nedgravede gulv fremkom fem lave gruber, hvoraf fire har haft et større eller mindre stentæppe over sig. Gruberne har fungeret som opbevaringsgruber, hvor stenaldermenneskerne har kunnet opbevare redskaber eller forråd. I en af gruberne fandtes en større mængde grov keramik med stenalderornamentik.

Under det nedgravede gulv fandtes flere parallelle streger, stammede fra en primitiv plov kaldet en ard. Husets gulv må derved være blevet pløjet op, efter at huset var blevet forladt. Dette er sket allerede tilbage i oldtiden.

Fund fra et stenalderliv

Husene som disse giver muligheden for at få et indblik i hverdagslivet i stenalderen, da nedgravede gulve ikke fjernes på samme måde af moderne dyrkning, som gulve der ligger plan med resten af huset. I forbindelse med udgravninger af lignede huse, har de nedgravede gulve haft et rigt indhold af keramik, redskaber af flint eller rester af produktionen heraf.

Der blev fundet to flinteskraber, hvor af den ene skraber havde rester af en blød kridtskorpe bevaret på skraberen. Resten af flinten fundet i huset er flintafslag. Flere af afslagene er tynde og aflange hvilket tyder på en produktion af flintsegl og/el. flintdolke. I en grube fundet ved siden af huset, blev et flintsejl og resterne af en knækket flintedolk fundet. Nær bunden af husets gulv fandtes en smule grov keramik, der er tidssvarende med flinten. Overordnet set så det ud til, at huset var blevet grundigt tømt inden fraflytning, da fundmaterialet er meget sparsomt sammenlignet med lignede huse tidligere udgravet af museet.

Husets alder

Fundmaterialet fra huset og pladsen omkring, kan dateres til senneolitikum, altså yngre stenalder. Både seglet og den knækket dolk er fladhugget, hvilket er en meget almindelig teknik brugt i den senneolitiske periode. De mange tynde flintafslag fundet i nedgravningen stammer fra produktionen af lign. redskaber. Den keramik der kan tidsbestemmes, stammer ligeledes fra senneolitikum, ligesom husets udformning med det nedgravede gulv er meget klassisk for yngre stenalder.

Som en del af arbejdet med at tidsbestemme langhuset, fik museet foretaget kulstof-14-dateringer af kornmateriale fundet i det nedgravede gulv. Flere af dateringerne vidner, ligesom fundmaterialet, om et ca. 2.500 år gammelt hus.

Et hus der har fungeret som hjem for en stenalderfamilie.

Sammenfatning og perspektivering

Området ved Godthåb har siden oldtiden været et rigt befolkede område, hvor både Østerådal og Guldbækken har haft betydning for befolkningens levevilkår.

Resultaterne fra udgravningen, gravhøjene samt de andre lokaliteter udgravet af museet i området, vidner om en større menneskelig aktivitet i området i tiden fra stenalderen til langt op i jernalderen. Med fund som

Det toskibede hus

Den ældste hustype er såkaldt toskibede huse, som henfører til, at der i husets længderetning står en enkelt række stolper, som bærer taget. Hustypen kaldes toskibet, da det i tværsnit kan opdeles i to dele. Hustypen kaldes også midtsulehus, idet stolperne i midten af huset (sulerne) bærer tagets vægt.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - såsom skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er dog også mindre bygninger, der har været brugt som fx arbejdsrum eller til opbevaring. Gennem tid placeres indgangene forskellige steder i husenes lange vægge, og langhusene indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

De toskibede huse forekommer helt fra bondestenalderen til ældre bronzealder (3.900-1.500 f.kr.) - en knap 2000 år lang periode, og kendes igen fra middelalderen.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. Når en organisme dør, mindskes antallet af C-14 atomer langsomt, da atomet er radioaktivt. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.



Figur 5: Dronefoto af udgravningsfeltet med det vestlige Godthåb i baggrunden.
Foto: Nordjyske Museer.

disse bliver vi klogere på hvordan man i oldtiden bevæger sig fra spredte gårdsenheder til at man samler sig i mindre samfund. Baseret på de mange lokaliteter undersøgt af museet i området, ses der en tendens, hvor bebyggelserne igennem tiden bevæger sig fra det lave og flade landskab ved bække og åer og op ad bakkeplateauerne, hvor man har benyttet områderne med mere kontinuitet end tidligere.

Lokaliteten har bidraget til vores samlede forståelse af samfundet i perioden og bidraget til den allerede igangværende kortlægning af den forhistoriske bebyggelse i Godthåb og det sydlige Svenstrup.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, J. 2001. Danmarks Oldtid, bind 1. *Stenalder 13.000 f.Kr. – 2.000 f.Kr.*

Gyldendal

Udgravningsdata

Guldbækvej, Godthåb

- Nordjyske Museer jnr. 8126
- Udgravningsperiode: 27. september til 30. oktober 2023
- Fund & Fortidsminder: 120510 Sb.nr. 200
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 23/10165
- Bygherre: Aalborg Kommune
- Undersøgt areal: 900 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Katrine Toftegaard Olsen
 - Arkæolog Poul Mikkelsen
 - Arkæolog Peter Thomsen
 - Arkæolog Mads Hougaard Nielsen
 - Arkæolog Kristoffer Frisenvænge Hall
 - Arkæolog Sanne Thoudal Laustsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer